

CENTAR, PERIFERIJA I REGIONALIZAM: "TVRDA" EUROPSKA POSTMODERNA

Vjeran Katunarić

Filozofski fakultet, Zagreb

UDK 316.334.52

Izvorni znanstveni rad

Primljeno: 1. 10. 1992.

Regionalizam je novi oblik teritorijalne autonomije u nekim zapadnoeuropskim zemljama. On ispoljava dugu povijest napetosti u odnosima između centra i periferije, ovog puta u okviru nacionalne države. Doseg regionalne autonomije manji je od etnonacionalizma i federalizma, a veći od lokalne autonomije i funkcionalne autonomije. Tako upotpunjuje mozaik "postmoderne" nacionalne države. Ona iznutra postaje heterogenijom od dotadašnje nacionalne države (unitarne, federalne i konsocijacijske). Ali pred naletom izazova unutrašnje i vanjske (dez)integracije još uvijek predstavlja najčvršći okvir političke pripadnosti i kulturnog identiteta.

CENTAR I PERIFERIJA: NOVI DNEVNI RED

Centralizam je jedan od bitnih elemenata države (Tilly, 1975., Mann 1989.). Njegovu je funkcionalnost, međutim, gotovo nemoguće odrediti. Prvo stoga što država ima određenu autonomnu moć kojom prodire u društvo, a drugo stoga što centralizam može biti odgovor na izazove periferije, dokazuje da je društvo heterogeno i da se odupire unifikaciji.

Povijest europskih država od kraja petnaestog stoljeća ukazuje na izuzetno bogatu dinamiku odnosa između centralnih i perifernih područja, čiji su protagonisti doista različiti: trgovački putovi, gradovi, gradovi-države, imperije, vjerski pokreti, kolonije i nacionalne države (Wallerstein, 1986., Rokkan, 1983.). Ipak, nijedna od uspješnih perifernih sila koja je dovela do stvaranja novih država nije odoljela privlačnosti centralizma, svog prijašnjeg nadređenog. Tako je i mobilizacija perifernih područja nakon napoleonskih ratova, odnosno 1848., tekla u znaku osnivanja novih nacionalnih država koje se ubrzo teritorijalno i kulturno konsolidiraju oko svojih političkih centara te se odupiru daljnjoj unutrašnjoj perifernoj mobilizaciji, lokalnoj ili regionalnoj. Ustvari, od tada pa sve do šezdesetih i sedamdesetih godina ovog stoljeća sukob periferije i centra je zaustavljen. Uzor za takav zaokret, u odnosu na predmodernu povijest Europe, dala je francuska revolucija: monolitnu državu, nacionalno jedinstvo te integrativne i centroidne političke stranke (Lipset i Rokkan, 1967., Urwin i Rose, 1970.). Stvorena je politička matica koja se oštro suprotstavlja pokušajima periferije da se na etnolingvističkoj osnovi masovno mobilizira – po uzoru na prethodnu nacionalnu mobilizaciju. Tako je u Francuskoj, Velikoj Britaniji, Španjolskoj i nizu drugih zemalja. Izuzetak čini Belgija, koja se od 1830., kada je osnovana kao država, nalazi u trajnoj krizi integracije – zbog sukoba između Flamanaca i Valonaca; tek je prvi svjetski rat pomogao da se stiša sukob i obnovi nacionalna lojalnost.

Iako su jezične i kulturne različitosti, kao rasadišta subnacionalnog kolektivnog identiteta, glavni izvori perifernih zahtjeva za osamostaljenjem od centralne države, postoje i drugi izvori: ekonomski, pa i političko-administrativni, kojima se polaže pravo na određeni stupanj kontrole nad lokalnim i regionalnim teritorijama i njihovim resursima. Ukratko, strukturalne osnove kao i ciljevi perifernih pokreta u nacionalnim državama, osobito kada se oni intenziviraju političkim akcijama, imaju široki spektar i s vremenom prisiljavaju centralnu državu na popuštanje.

Rokkan i Urwin (1983., 141) su shematski prikazali raspon ciljeva periferije, što se može uzeti i kao okvir za razmatranje novog vala perifernih zahtjeva u Europi od šezdesetih godina. Slijedom toga, postoji osam stupnjeva (eskalacije) zahtjeva periferije u odnosu na centar:

Prvi stupanj označava pokrajinu unutar države bez posebnog kulturnog identiteta. To je ujedno i stupanj potpune integracije u državu.

Drugi je stupanj zalaganje za jedinstveni karakter datog teritorija i stanovništva, pri čemu se zahtijeva očuvanje posebnih kulturnih artefakata i drugih vidljivih kulturnih obilježja. U tu se svrhu formiraju kulturna udruženja.

Treći je stupanj periferni protest: zahtjevi se stavljaju na dnevni red centralnog političkog sustava. Postoji stranka koja ima veliku podršku glasača na periferiji.

Četvrti je stupanj regionalizam: očuvanje kulturnih obilježja perifernog stanovništva sa stabilnom strankom koja se natječe samo na lokalnim i regionalnim izborima.

Peti je regionalna autonomija: autonomni status za samo jednu regiju, koju valja tretirati drukčije od ostalih dijelova države; postoji stranka s jakom izbornom potporom koja se natječe na nacionalnim izborima.

Šesti stupanj – federalizam: podjela autonomije moći između centralne vlade i svih pokrajina; nekoliko se regionalnih stranaka natječe na nacionalnim (saveznim) izborima.

Sedmi stupanj – konfederalizam: najveća regionalna autonomija, pri čemu centralna vlast regulira samo međuregionalne probleme.

Najzad, odvajanje/iredentizam, što znači punu nezavisnost ili prijelaz u susjednu državu; uključuje ratove, terorizam, kao i međudržavne pregovore.

Vrste i intenzitet perifernih zahtjeva u odnosu na centar mogu se, prema Connoru (1977.) i Keatingu (1988.), podijeliti u dva tipa: etnonacionalizam, koji osporava legitimnost postojeće države i djeluje separatistički, i regionalizam, koji priznaje državu i traži unutar nje autonomiju, ali i veću raspodjelu prerogativa centralne države. Etnonacionalizam odgovara osmom, a dijelom i sedmom stupnju Rokkanove i Urwinove ljestvice, dok regionalizam odgovara ljestvici od trećeg do petog stupnja, ali graniči, pa i zadire u šesti stupanj – federalizam.

Važnost takve distinkcije motivirana je jednim krupnim pitanjem koje, od kada je šezdesetih i sedamdesetih godina počeo u Zapadnoj Europi val perifernih pokreta i "teritorijalnog menedžmenta", podjednako muči političare i znanstvene istraživače. Naime, je li u pitanju model difuzije, tj. širenja pokreta analognih nacionalnim pokretima u Europi, čime bi došlo u pitanje načelo nacionalnog jedinstva, ustanovljeno nakon 1919. godine? Ili se radi, barem u većini slučajeva, o kvazinacionalističkim pokretima? Iako je politički strah ostao, među istraživačima iz društvenih znanosti prevladalo je to drugo mišljenje. "Oba tipa pokreta mogu sebe nazivati nacionalističkim, ali je

paradoksalno to što su mnogi regionalni 'nacionalisti' antinacionalisti u klasičnom značenju tog pojma. To je stoga što oni ne smatraju da svaka skupina koja sebe naziva nacijom mora imati vlastitu državu, već je pripravna da koegzistira s drugim 'nacionalnim' skupinama unutar jedne labavije uobličene države". (Keating, 1988., 9).

I doista, sudeći po odgovorima država u Zapadnoj Europi na periferne zahtjeve i pokrete te institucionalnim aranžmanima koji su u međuvremenu napravljeni, novo razdoblje ne spada u poglavlje klasičnog nacionalizma i teritorijalne dezintegracije. Radi se o različitim oblicima institucionalne (teritorijalne i funkcionalne) autonomije i decentralizacije: autoritet centralne države je očuvan, ali je u mnogim slučajevima postao fleksibilnijim. Oblici variraju od zemlje do zemlje: ne samo s obzirom na formalni ustroj države, više ili manje centralistički, nego i s obzirom na praksu primjenjivanja ustavnih i zakonskih odredbi na relaciji centar-periferija. Pri tome prevladava jedno pitanje: stupanj teritorijalne autonomije (perifernih) dijelova države (Lane i Ersson, 1991.). Praktično, zapadnoeuropske države pristat će na sve aranžmane autonomije i decentralizacije, osim onih koji vode u cijepanje države i nacije: na stupnjeve od drugog do šestog na Rokkanovoj i Urwinovoj ljestvici, teško ili samo formalistički na sedmi (konfederacija), a nikako na osmi. Ipak, to je jedna strana medalje. Druga strana medalje jest priroda i utjecaj autonomističkih pokreta: ili oni sami ne žele eskalirati u svojim zahtjevima (do odcjepljenja) ili za takvo nešto nemaju dovoljno podrške među biračima (barem ne do sada).

STUPNJEVI I MOZAIČNOST AUTONOMIJE I DECENTRALIZACIJE

Federalizam

Zapadnoeuropske federalne države – Austrija, Njemačka, Italija i Švicarska – međusobno se razlikuju s obzirom na važnost (simboličku ili stvarnu) federalnih načela, njihovu primjenu te s obzirom na rast ili opadanje moći savezne države, odnosno vlade.

Austrijska je federacija tradicionalno dosta centralizirana. Prema ustavu, savezna vlada ima široke ovlasti u donošenju zakona i njihovoj implementaciji u svim važnim pitanjima: od nacionalnih izbora i referenduma, vanjske politike, imigracije i emigracije, financija i monetarne politike pa do populacijske politike. Pokrajine su pak nadležne za provođenje ili implementaciju politike stanovanja, socijalne i zdravstvene politike, zemljišne reforme, radnih odnosa, sastavljanje i organiziranje pokrajinskih kolegija, obvezno osnovno školovanje i dječje vrtiće te proceduru i predstavljanje tipičnih austrijskih komora ili korporacija. Zbog toga stručnjaci austrijski državni sustav nazivaju i "simboličkim federalizmom" (Gerlich, 1981.).

Njemačka je varijanta slična austrijskoj, ali je manje "simbolična". Naime, pokrajine se mogu uplesti u zakonodavstvo: donositi vlastite zakonske odluke – ukoliko one ne narušavaju savezne zakone. One također mogu, zahvaljujući dvodomnom parlamentarnom sustavu, utjecati na savezno zakonodavstvo. Ali, ipak, prerogative savezne vlasti su najjače, nadležnost pokrajina u većini se pitanja svodi na implementaciju saveznih zakona, a u slučaju sporova između samih pokrajina te između pokrajina i savezne vlasti odlučuje Savezni ustavni sud (Smith, 1989.).

Talijanski slučaj odudara od austrijskog i njemačkog po svojoj dinamičnosti. Do 1970. talijanska je država, iako po ustavu definirana federalistički, a i pet regija je u međuvremenu proglašeno autonomnima, u stvarnosti bila unitarna država, strogo ograničavajući regionalnu autonomiju, uključujući i raspuštanje regionalnih upravnih i

političkih tijela u slučajevima sporova. Od 1970., međutim, regije su dobile niz zakonskih nadležnosti u područjima urbane i ruralne politike, zdravstva, obrazovanja i kulture, komunikacija, zaštite okoliša te zanatstva. U stvari, na taj je način talijanska država izbjegla ostvariti federalni karakter svog ustava – budući da nedostaje nezavisno oporezivanje i drugi atributi federalizma – već je pribjegla regionalizmu. Ali su zato regije dobile stanovitu kontrolu nad sustavom lokalne vlasti, koji je prije posvemašnje regionalizacije Italije bio pod izravnom kontrolom Rima (Sanantonio, 1987.).

Najzad, švicarska federacija predstavlja – za razliku od prethodne tri, koje se zasnivaju na distinkciji zakonodavstvo – implementacija, tvrdu političku realnost. Švicarska je najstarija federacija u Europi i prva konfederacija (1291.). Ustavno, kantoni su definirani kao "suvereni", dok je stvarni razvoj političkog sustava ojačao ulogu savezne vlasti. Ipak, kantoni su zadržali visok stupanj autonomije. Ono što ih najviše razlikuje od federalnih jedinica u prethodnim slučajevima jest zakonodavna funkcija u mnogim područjima. U slučaju sporova savezne odluke ili direktive imaju prednost (Lane i Ersson, 1991.).

Regionalizam

Regionalizam je nova razina autonomizacije perifernih područja u zapadnoeuropskim zemljama, a njegova institucionalizacija stoji u izravnoj vezi s valom regionalističkih pokreta, prije svega onih na etničkoj osnovi. Od ranih šezdesetih godina do danas ti su pokreti doživjeli svoj uspon i pad. Najprije su, kao etnoregionalne stranke, dobili značajnu podršku na izborima (Škotska nacionalna stranka u Škotskoj, *Volksunie* u Flandriji, *Rassemblement Wallon* u Valoniji te Demokratski front frankofona u Bruxellesu). Najveći uspjeh imali su sredinom i krajem sedamdesetih. Međutim, poslije toga one doživljavaju izborne neuspjehe. Umjesto potpunijeg objašnjenja, navodimo zaključak jednog istraživača koji smatra da takvi pokreti i stranke, "poput drugih postindustrijskih pokreta, pate od nedostatka integrirane društvene mreže i fleksibilnog političkog programa, ograničavajući svoju sposobnost na natjecateljstvo s etabliranim političkim ustanovama, čvrsto ukorijenjenim u starijim industrijskim političkim podjelama" (Newman, 1992., 1). Takav zaključak valja, međutim, nadopuniti. Prvo, pritisak takvih gibanja urodio je polodom, prisilivši centralne države na različite institucionalne aranžmane u smislu autonomije. I drugo, pritisci koji su sada popustili, mogu ponovo ojačati: osobito kada je u pitanju etnokulturni regionalizam, koji se zasniva na relativno trajnom kolektivnom identitetu i koji osjetljivo reagira na konjunkturna zbivanja u privredi i politici, spreman da se politički reaktivira.

Zahtjevi za decentralizacijom i većom regionalnom autonomijom najviše su promjena donijeli u do tada unitarnim državama: Belgiji, Španjolskoj i, donekle, Portugalu.

Do 1980. Belgija je bila ustavno definirana kao unitarna nacionalna država. Tada je donijela ustavne amandmane kojima se uvodi teritorijalna autonomija, što je bio odgovor na duboki razdor između etnojezičnih skupina, inače stupova belgijskog društva: Flamanaca, Valonaca i manje germanske jezične skupine. Institucionalna autonomija, proizišla iz ustavnih promjena, ima sada dvije osnove: kulturne zajednice (flamanska, francuska, valonska i germanska zajednica), koje imaju autonomnu regionalnu upravu te jezične regije (francuska, nizozemska, briselska dvojezična te germanska). Osim toga, mnoga područja javne vlasti prešla su u nadležnost regionalnih uprava. Također, članovi regionalnih upravnih tijela ne smiju biti članovi

državnih tijela. Zbog svega toga danas se belgijski politički sustav ocjenjuje kao federalni (Sennele, 1990.).

Španjolska je dočekala nove zahtjeve na sličan način kao Belgija, ali i s mnogo više taktiziranja. Najprije je pokušala silom obuzdati zahtjeve, a potom je regionalnu autonomiju pokušala uvoditi korak po korak, pregovarajući sa svakom regijom pojedinačno. Iz toga je 1983. nastala mapa od 17 regija, čiji položaj u odnosu na centralnu državu varira. Ipak, četiri su regije dobile poseban, ustavno zajamčen autonoman položaj (Katalonija, Baskija, Galicija i Andaluzija). Zbog žestine sukoba i još uvijek neprevladanih sporova, osobito u baskijskom slučaju, španjolski ustav ostao je dijelom proturječan. Prema njemu, autonomne regije imaju samoupravu, zakonodavstvo i upravu, ali ih kontroliraju tijela nacionalne države. Zbog mnogih problema u provođenju takvih određenja Španjolska je stvorila mješavinu polufederacije i decentralizacije unutar jedne unitarne države. Ona relativno dobro funkcionira kada su u pitanju općinske i pokrajinske autonomije, ali stvara jake napetosti kada su u pitanju regionalne autonomije, budući da potonje u pravilu traže mnogo više autonomije, onu federalnog karaktera, pa i konfederalnog (Baskija) (Liebert, 1990.).

Najzad, Portugal predstavlja kombinaciju unitarne države i specijalne autonomizacije (*home rule*). Država je regionalizirana, ali samo dva područja imaju status autonomnih regija. To su otoci Azori i Madeira. Njihove regionalne skupštine imaju veće ovlasti nego slična tijela u regijama kontinentalnog Portugala (Lane i Ersson, 1991.).

Autonomija lokalne vlasti

U nizu zapadnoeuropskih zemalja sustav lokalne vlasti svoj rast i autonomiju treba prije svega zahvaliti periodu države blagostanja, kada je došlo do značajnog širenja upravnih struktura.

Lokalna samouprava u Velikoj Britaniji bila je uvaženi oblik institucionalne autonomije. Međutim, dolaskom Margaret Thatcher taj je odnos, inače okarakteriziran kao "državni dualizam", doveden u pitanje. Njezina vlada ukinula je financijsku samostalnost lokalne uprave, a u lokalna skupštinska vijeća postavljeni su članovi imenovani od centralne vlade. Time je u dobroj mjeri obnovljen tradicionalni "vestminsterski model" kao čisti tip unitarne države (Page i Goldsmith, 1987.).

Švedska i Norveška, iako tradicionalno unitarne države, imaju i tradiciju lokalne samouprave. Međutim, sedamdesetih su godina obje države drastično smanjile broj lokalnih upravnih središta. To je opet dovelo do preobražaja manjih jedinica u velike formalne organizacije s jakom birokracijom, velikim budžetima i velikim brojem zaposlenih. Takva je decentralizacija u svakom slučaju bila organizirana (odozgo), a nikako rezultat nekih pritisaka po uzoru na regionalne pokrete (Lane i Ersson, 1991.).

Drukčije je s južnoeuropskim državama. Tako je Francuska, tradicionalno unitarna država, morala popustiti pod regionalnim pritiscima. Iako su pritisci počeli još pedesetih i šezdesetih godina, te je Pariz stvorio regionalna tijela za koordinaciju među departmanima i komunama, naglasak je bio više na egzekutivi (provođenju odluka centralne vlasti), nego na lokalnoj participaciji. Tek je između 1981. i 1983. upravnom reformom ukinuta prefektura i uveden je novi sustav autonomije za departmane i komune. Umjesto prefektore osnovano je izvršno tijelo, izabrano od lokalnih i regionalnih zajednica. Naravno, Francuska je i dalje ostala centralizirana država, ali je stupanj centralne kontrole smanjen zahvaljujući pritisku s periferije (Mény, 1987.).

U Italiji i Španjolskoj, za razliku od Francuske, periferni pritisak rezultirao je jačanjem regionalne autonomije na račun slabljenja lokalne samouprave.

Specijalna teritorijalna autonomija

Za razliku od prethodnih vrsta autonomije, ova je vrsta autonomije nastala kao rezultat pritiska pojedinih kulturnih (manjinskih) zajednica, ili pak samo separatističkih skupina. Negdje je do institucionalizacije specijalne autonomije došlo mirnim putem, a negdje nakon ozbiljnih sukoba.

Tako je Danska dodijelila specijalan autonomni status Farskim otocima i Grenlandu. Oni imaju svoje zakonodavstvo i svoja izvršna tijela. Slično je postupila Finska s otokom Aland, gdje živi švedska manjina.

U Grčkoj pak ne postoji teritorijalna autonomija ili regionalizam, izuzev u slučaju manastirske zajednice na poluotoku Atosu. Slično je u Italiji sa statusom Vatikana (na osnovi konkordata iz 1929. koji je ušao u ustav Italije 1948.), i San Marina (čija autonomija datira još iz srednjeg vijeka).

Najzad, u Velikoj Britaniji specijalnu teritorijalnu autonomiju imaju Škotska, Wales i Sjeverna Irska. Naravno, britanski je primjer mnogo složeniji od prethodnih, budući da se radi o odnosima među subnacijama, čiji se status do sada rješavao putem specijalne teritorijalne autonomije i većinom na miran način (izuzev u slučaju Sjeverne Irske -- Jay, 1990.). Međutim, bilo koji pomak u idućim izborima ili referendumima u drugom pravcu ozbiljno bi uzdrmao "vestminsterski model".

Funkcionalna autonomija

Jedini jasan i razvijen primjer decentralizacije i institucionalne autonomije na neteritorijalnoj osnovi, funkcionalne autonomije, danas pruža Nizozemska. Njezin sustav konsocijacije ili "pilarizacije" ("stupova") potječe još iz prošlog stoljeća, kao reakcija na vjerski raskol između kalvinista i katolika, ali i osnivanje radničkog pokreta. Danas je to način predstavljanja političke i javne moći različitih interesnih ili funkcionalnih grupacija, vjerskih i svjetovnih, privrednih, kulturnih, dobrotvornih i drugih (Daalder, 1989., Lijphart, 1992.). Država je također priznala specijalnu autonomiju Frizjcima, kao pravo da koriste vlastiti jezik i kulturnu tradiciju.

Neki, ali manje razvijeni, elementi funkcionalne autonomije mogu se naći u Austriji (odredbe Državnog ugovora u odnosu na prava Hrvata i Slovenaca), Italiji (u odnosu na autonomiju Katoličke crkve prema talijanskoj državi) i Irskoj (Katolička crkva i keltska/gaelska/ zajednica).

ZAKLJUČAK

Dinamika odnosa centra i periferije u zapadnoeuropskim državama poslije šezdesetih godina dovela je do sinteze prednacionalnih i nacionalnih sadržaja. U strukturalnom smislu, radi se o kombinaciji segmentarno-heterogenog i unitarno-homogenog supstrata, što rezultira novim oblicima institucionalne i funkcionalne integracije. U smislu kolektivnog identiteta, njegove kulturno-simboličke i političke reprezentativnosti, dolazi do raslojavanja nacionalnog kao temeljnog modernog makrookvira. On se raslojava odozdo, odozgo i sa strane. Odozdo – zbog autonomističkih zahtjeva. Odozgo – zbog zahtjeva nove, supranacionalne europske

države, a sa strane zbog zahtjeva koji najviše dolaze do izražaja u regionalističkim pokretima (Lübbe, 1985., Paić, 1990.), za horizontalnim povezivanjem preko državnih granica, bilo zbog ekonomskih motiva ili motiva spajanja dotad razdvojenih etničkih skupina.

Očrtava se realan postmoderni mozaik, predvođen regionalizmom, kao najdinamičnijom i uistinu novom silom. Pa ipak, taj znak novog vremena ne udara žestoko po snagama kulturnopolitičke matice i njihovim starim formalnim okvirima (unitarizam i federacija). U sadašnjoj točki vrenja – ali i po prirodi "realne", "inertnije", "hardverske" postmoderne – još nedavna krajnja očitavanja tog mozaičnog znakovlja čine nam se pretjeranima: kada Lipp (1986.) tumači regionalizam kao povratak intimnosti "tla", kao prosvjed protiv moderne kao "vremenske utopije", i kada de Rougemont (Paić, 1990., 60) u regionalizmu vidi jednu podjednako ekološko-političku i individualističku alternativu paneurocentризmu i državi-naciji. Doduše, možda neki impulsi nisu krivo protumačeni, ali oni ulaze u jedan daleko složeniji paralelogram sila. U njemu i dalje mogu koegzistirati staro i novo, koji se mogu međusobno usklađivati, ali i međusobno ometati. Puteljci iz moderne, tj. sustava nacija-država, uglavnom obrambenog karaktera, prema unutrašnjoj i vanjskoj raznolikosti još su uvijek zakučasti i saplićući. Znakove zastoja teško je očitavati prema nekom finalističkom uzoru europske integracije, gdje nestaju svi dosadašnji kriteriji, kao i prema starom uzoru (civilizacijskog) vrednovanja. Danska odbija Maastricht – "moderna" konzervativna reakcija? Njemačke pokrajine iskazuju slično raspoloženje – "predmoderna" konzervativna reakcija? Ili se možda radi o tome da jedan stari centar neće postati periferijom, a jedna stara periferija neće postati još perifernijom? A kako tek shvatiti istočnoeuropski izazov, taj rusvaj na staroj (polu)periferiji Europe?

Očigledno je da je periferija, pa i sama regija, metafora povijesnog procesa. On, kao i do sada, mijenja strukturu i identitet nositelja glavnih i sporednih uloga, ali ne oblikuje smisao. Ta zadaća pripada tumačima i prorocima starih i novih jedinica društvenog sustava. Ali su i oni sami tek dio čitavog mozaika. Ostatak onog iznenađujućeg i neočekivanog još je toliko velik da neka nova povijesna gnoza, u vidu regionalizma, umjesto one stare nacionalizma, još ne može ili uopće ne može sazrijeti.

LITERATURA

- Connor, W., Ethnonationalism in the First World, u: Esman, M. J. (ed.), *Ethnic Conflict in the Western World*. Ithaca: Cornell University Press, 1977.
- Daalder, H., The Mould of Dutch Politics, *West European Politics*, Vol. 12, 1989., str. 1-20.
- Gerlich, P., Government Structure. u: Steiner, K. (ed.), *Modern Austria*, Paolo Alto: SPOSS, 1981.
- Keating, M., *State and Regional Nationalism*, New York: Harvester-Wheatsheaf, 1988.
- Lane, J.-E. and S.O. Ersson, *Politics and Society in Western Europe*, London: Sage, 1991.
- Liebert, U., From Polarization to Pluralism, u: Pridham, G. (ed.), *Securing Democracy*, London: Routledge, 1990.
- Lipp, W., Heimatbewegung, Regionalismus, *Kultur und Gesellschaft*, Sonderheft, Kölner Zeitschrift für Soziologie und Sozialpsychologie, 1986. str. 331-352.
- Lipset, S. M. and S. Rokkan, Cleavage Structures, Party Systems, and Voter Alignments, u: Lipset, S. M. and S. Rokkan (eds.), *Party Systems and Voter Alignments*, New York: Free Press, 1967.

- Lijphart, A., *Demokracija u pluralnim društvima*, Zagreb: Globus – Školska knjiga, 1992.
- Lübbe, H. "Die grosse und die kleine Welt", u: Weidenfeld, W. (Hrsg.), *Die Identität Europas*, Bonn: Schriftenreihe der Bundeszentrale für politische Bildung, Bd. 225, 1985., str. 191-205.
- Mann, M., *The Autonomous Power of the State*, u: Hall, J. A. (ed.), *States in History*, Cambridge, Mass.: Basil Blackwell, 1989. str. 109-136.
- Mény, Y., France, u: Page, E. C. and M. J. Goldsmith (eds.), *Central and Local Government Relations*, London: Sage, 1987., str. 88-106.
- Newman, S., The rise and decline of the Scottish National Party, *Ethnic and Racial Studies*, Vol. 15, No. 1, 1992., str. 1-35.
- Page, E. C. and M. J. Goldsmith (eds.), *Central and Local Government Relations*, London: Sage, 1987.
- Paić, Ž., Antibeheemoth 1992, *Kulturni radnik*, Vol. 43, No. 5, 1990., str. 45-70.
- Rokkan, S. and D. W. Urwin: *Economy, Territory, Identity*, London: Sage, 1983.
- Sanantonio, E., Italy, u: Page, E. C.: and M. J. Goldsmith (eds.), *Central and Local Government Relations*, London, 1987., str. 107-129.
- Senelle, R., Ustavna reforma u Belgiji, *Sveske*, Vol. 8, br. 28-29, 1990., str. 123-166.
- Smith, G., *Politics in Western Europe*, London: Gower, 1989.
- Tilly, G. (ed.), *The Formation of National States in Western Europe*, Princenton: Princenton University Press, 1975.
- Urwin, D. W. and R. Rose, Persistence and Disruption in Western Party Systems Between the Wars, *Referat na Svjetskom kongresu ISA-a*, Varna, 1970.
- Wallerstein, I., *Suvremeni svjetski sistem*, Zagreb: Cekade, 1986.

CENTER, PERIPHERY AND REGIONALISM: A "HARD" EUROPEAN POSTMODERNITY

Vjeran Katunarić

Faculty of Philosophy, Zagreb

Regionalism is a new form of territorial autonomy in some western european countries. It manifests rather long lasting tension in relations between center and periphery, this time within nation-state. However, but, regionalism does not replicate the goals and strength of the nationalistic movements, whereas it contributes to the complexity of the modern nation-state. The range of actual regional autonomies exceeds that of local and functional autonomy, but reaches shorter from ethnonationalism and federation. Thus regionalism supplements the "postmodern" nation-state. The latter becomes more heterogeneous from the former, modern (unitarian, federal, and consociational) nation-state. Hence, despite new challenges coming from internal and external processes of (dis)integration, the nation-state still represents the strongest arrangement of political action and cultural identity of (macro) society.